

The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

Kibbud Av Va'Eim: Implications for a Ger and Ben Noach

Rabbi Elchanan Adler
כג' חשוון תשע"ה • November 16, 2014

1) בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות, מה שחמד מנמרוד והרגו ונטלן, הה"ד (משלי יב) חמד רשע מצוד רעים, אשר אתה בבית, שבהן היה משמש את אביו, אר"ש בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכין, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות, הה"ד אשר אתה בבית

2) רש"י בראשית פרק לז פסוק לד

ימים רבים - עשרים ושתים שנה משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר (פסוק ב) יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' ובן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השובע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים הרי עשרים ושתים שנה, כנגד עשרים ושתים שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם. עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתי שנים בדרך בשוכו מבית לבן, שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית אל וזהו שאמר ללבן לעיל (לא מא) זה לי עשרים שנה בביתך, לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן:

3) תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד א

בעו מינייה מרב עולא: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו, פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בששים ריבוא שכר, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. אמר רב יהודה אמר שמואל, שאלו את ר' אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר, ורב כהנא מתני: בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקדוש ברוך הוא שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם: יודע אני בכס, שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא. וא"ר חנינא: ומה מי שאינו מצווה ועושה - כך, מצווה ועושה עאכו"כ, דאר"ח: גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

4) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב

והתניא: עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן: דינין, ושבת, וכיבוד אב ואם. דינין - דכתיב שם שם לו חק ומשפט, שבת וכיבוד אב ואם - דכתיב כאשר צוך ה' אלהיך, ואמר רב יהודה: כאשר צוך - במרה.

5) תלמוד בבלי מסכת נזיר דף סא עמוד א

מתני' הכותים אין להם נזירות. נשים ועבדים יש להן נזירות... גמ'. קתני: הכותים אין להם נזירות, מנא הני מילי? דתנו רבנן: דבר אל בני ישראל - ולא לעובדי כוכבים.... אמר מר: דבר אל בני ישראל - ולא לעובדי כוכבים. וכל היכא דכתיב ישראל עובדי כוכבים לא? והא גבי ערכין, דכתיב: דבר אל בני ישראל, ותניא: בני ישראל מעריכין ואין העובדי כוכבים מעריכין, יכול לא יהו נערכין? ת"ל: איש! שאני הכא, דאמר קרא: לאביו ולאמו לא יטמא, במי שיש לו אב, יצא עובד כוכבים שאין לו אב. למאי? אילימא לענין ירושה, והא"ר חייא בר אבין א"ר יוחנן: עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה, שנאמר: כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר! אלא, במי שמוזהר על כיבוד אביו. מי כתיב כבוד אבין גבי נזיר? אלא, אמר קרא: לאביו ולאמו לא יטמא, במי שיש לו טומאה...

6) רמב"ם הלכות ממרים פרק ה הלכה יא

הגר אסור לקלל אביו העכו"ם ולהכותו, ולא יבזהו כדי שלא יאמרו באו מקדושה חמורה לקדושה קלה שהרי זה מבזה אביו, אלא נוהג בו מקצת כבוד...

7) טור יורה דעה הלכות כבוד אב ואם סימן רמא

גר אסור לקלל אביו הנכרי ולהכותו ולא יבזהו שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שהרי זה מבזה את אביו ואינו נוהג בו מנהג כבוד

8) שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד אב ואם סימן רמא סעיף ט

גר אסור לקלל אביו העובד כוכבים ולהכותו. ולא יבזהו, שלא יאמרו: באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה.

9) רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן רמא סעיף ט

באנו מקדושה חמורה. היינו בנימוסיהם הגאון פורת יוסף בספרו אשל אברהם באגרת הנדפס בשער הספר (אות כ'): :

10) כסף משנה הלכות ממרים פרק ה הלכה יא

הגר אסור לקלל וכו'. קצת ראייה מצאתי לזה מדאמרינן ביבמות פרק כיצד (דף כ"ב) ואיתיה בדברי רבינו פרק י"ד מהל' איסורי ביאה שלא אסרו ערוה לגר אלא כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה:

11) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף כב עמוד א

אמר ליה רבא לרב נחמן: חזי מר האי מרבנן דאתא ממערבא ואמר, בעו במערבא: גזרו שניות בגרים, או לא גזרו שניות בגרים? אמר ליה: השתא ומה ערוה גופה, אי לאו שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה - לא גזרו בהו רבנן, שניות מיבעיא?

12) רש"י מסכת יבמות דף כב עמוד א

בגרים - גזרו שניות שאם היה גר נשוי אם אמו יוציא. מקדושה חמורה - שהעובדי כוכבים מוזהרין על העריות. לא גזרו בהו רבנן - דכקטן שנולד דמי ואין לו קורבה.

13) רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יד הלכה יב

דין תורה שמותר לעכו"ם שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו אבל חכמים אסרו דבר זה כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, שאמש היתה לו זו אסורה והיום מותרת, וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגייתה ה"ז כבא על הנכרית.

14) דברים פרק כא פסוק יג

והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה:

15) אבן עזרא דברים פרק כא פסוק יג

את אביה ואת אמה - אם קרוב. יש אומרים, כי זה הבכי על אביה ועל אמה שלא התיחדו. ולפי דעתי, שחייב כל אדם בשקול הדעת, לכבד את אביו ואת אמו בחיים ובמות. וטעם ובכתה - שתתאבל עליהם כמשפט ישראלית, כי היא מתייהדת, אם נהרגו כאשר נשבת.

16) רבינו בחיי דברים פרשת כי תצא פרק כא פסוק יג

ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים. על דרך הפשט: הזמן שנתן לה הכתוב יש בו כמה תועלות: האחד שהטילה עליה תורה משפט אבלות שהיא שלשים יום כדי שתעשה חיובה באביה ואמה אם שמעה בהם שנהרגו בעודנה שבויה, כי האדם יתחייב לכבד אביו ואמו בחיים גם לאחר מיתה ...

17) בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה לט

ויאמר ה' אל אברם לך לך מה כתיב למעלה מן הענין וימת תרח בחרן א"ר יצחק אם לענין החשבון ועד עכשיו מתבקש לו עוד ששים וחמש שנים אלא בתחלה אתה דורש הרשעים קרוים מתים בחייהן לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר אצא ויהיו מחללין בי שם שמים ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנתו, אמר ליה הקדוש ברוך הוא לך אני פוטרך מכיבוד אב ואם ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם, ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך, בתחלה וימת תרח בחרן ואח"כ ויאמר ה' אל אברם.

18) הקדמת רבינו נסים גאון לש"ס

כי כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דליבא כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ עליו ועל זרעו לדורי דורים

19) חזקוני על התורה – בראשית פרק ז פסוק כא

ואם תאמר איך נענשו דור המבול מאחר שלא נצטוו מצוות. אלא י"ל יש כמה מצוות שחייבים בני אדם לשמורן מכח סברת הדעת אף על פי שלא נצטוו עליהם ולפיכך נענשו

20) ספר החינוך ספר החינוך מצוה לג

לכבוד האב והאם, שנאמר [שמות כ', י"ב] כבוד את אביך ואת אמך וגו', ובא הפירוש [קידושין דף ל"א ע"ב], אי זהו כיבוד. מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלמות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא.

21) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קל

בגירות שאמה הנכרית חולה אם רשאה לילך אליה ולבקרה עם בניה כבקשת האם ח' תמוז תשכ"ב. מע"כ ידידי הרב הגאון וכ"ו מוהר"ר שמואל יאלאו שליט"א רב ואב"ד בסיראקיוז.

הנה בדבר הגירות שמתנהגת בדת ישראל והיתה מרוחקת מאביה ואמה הנכרים מעת שנתגיירה זה עשרים שנה אף שהם בעיר אחת ועתה נחלתה אמה הנכרית ומבקשת שתבוא היא עם בניה לראותה כי מתגעגעת מאד לראות את נכדיה, ואף שידועת הגירות שמדין התורה אין לה שום שייכות עם הוריה מ"מ שואלת אם רשאה מחמת שחפצה חזק מאד כי יש לה כפי הטבע אהבה להוריה והיתה רוצה לעשות בקשתה בעת חוליה. ודעת כתר"ה להתיר מחשש שמא תחזור לסורה כדמצינו שחששו לענין ירושה שתיקנו שגר יירש את אביו מטעם שמא יחזור לסורו בקידושין דף י"ז.

הנכון לדינא כדכתב כתר"ה שיש להתיר, אף שמצד הסברא דמצינו שחוששין שמא יחזור לסורו שכתב כתר"ה אולי אין לדמות הפסד ממון לשאר דברים שאין הרצון בהם חזק כל כך. אבל הטעם שיאמרו ח"ו על דיני התורה שהם לא ביושר הוא טעם גדול מצד עצמו אף בלא חשש שיחזור לסורו, דהא מבקרין חולי עכו"ם מפני דרכי שלום וכן מפרנסין עניי עכו"ם וקוברין מתיהן מפני דרכי שלום כדאיתא בגיטין דף ס"א, ואף שבגמ' איתא הלשון עם חולי ישראל כתב הגר"א /יו"ד/ בסימן שס"ז שהוא לאו דוקא. וכן הוא ברדב"ז פי"ד מאבל הי"ב והוכיח זה מלשון עם מתי ישראל דהא אין קוברין אותן בקברי ישראל ולכן כ"כ גבי מפרנסין וגבי מבקרין לאו דוקא והכוונה כמו לחולי ישראל. ועליה ועל נכדיה הרי ודאי הוא נגד הדרכי שלום כשלא יבקררה בחוליה.

אבל לבד זה הא איתא ברמב"ם פ"ה מממרים הי"א הגר אסור לקלל אביו העכו"ם ולהכותו ולא יבזהו כדי שלא יאמרו באו מקדושה חמורה לקדושה קלה שהרי זה מבזה אביו אלא נוהג בו מצות כבוד, ואיפסק כן גם

בש"ע יו"ד סוף סימן רמ"א. אך השמיט שם הא דנוהג בו מקצת כבוד, אבל לא מסתבר לומר שפליג כיון דכל הדין הוא של הרמב"ם מ"ט פלוג עליו על סוף דבריו, ואף אם נימא שפליג וסובר שליכא חיוב שינהוג בו כבוד מ"מ איסור ודאי יודה שליכא, דמצד השמטתו שייך לומר רק שהוא קצת ראייה שאינו סובר זה שאיתא ברמב"ם אבל לומר שסובר שיש גם איסור לא ידעין מזה והי"ל לכתוב שלכבודו איסור אלא ודאי שאיסור לכבודו מודה גם הש"ע שליכא ואפשר גם שלא פליג כלל וסובר שגם מחוייב לכבודו במקצת כדכתב הרמב"ם עכ"פ שלא לבזות גם בש"ע מפורש שאסור. וזה שלא תלך לבקר את אמה בחוליה ולצער אותה שלא להביא אליה את בניה להראותן לה ושיש גם לחוש שמרוב הצער תחלה ביותר כדמצינו שחששו רבנן בשכ"מ לשמא תטרף דעתו כשלא יעשו רצונו, איכא בזה תרתי שהוא בזיון להאם כשבתה לא תבוא אליה לבקרה בעת חוליה, וגם צער גדול שהוא כעין הכאה וקללה, שלא רק שמותרת אלא שמחוייבת לעשות רצון אמה הנכרית בזה שתבוא אליה עם בניה לבקרה.

והנה מקור להרמב"ם לא הביאו המפרשים כי מש"כ כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שמשמע מבאה"ג זהו מקורו מהא דאסרו לגר עריות דקרובות שנתגיירו מטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה כדאיתא ביבמות דף כ"ב, ועיין ברש"י ותוס' סנהדרין דף נ"ח, הוא לכאורה תמוה דלא מצינו שכן נח מצוה על כבוד אב ואם ועיין ביד אברהם שמקשה זה בשם בה"י ודחק לתרץ משום דעכ"פ חזינן דהתורה הקפידה וענשה גם לבני נח על שביזו אבותם כגון לחם, וברעק"א שם משמע נמי שעמד ע"ז שלכן כתב בשם פורת יוסף היינו בנימוסיהן, דכוונתו בזה שאף שבדיני התורה לא מצינו שכן נח חייב על כבוד אב ואם ולא שייך באנו מקדושה חמורה, מ"מ כיון שבנימוסיהן איכא לכבוד אב ואם שייך נמי לחשש דיאמרו באנו מקדושה חמורה לקלה, והוא כעין טעם חלול השם שיאמרו שהתורה התירה דברים שאף דעת בנ"א היא שאסור, ולא שייך לרעק"א להא דבאנו מקדושה חמורה דעריות. ושני הפירושים דחוקים דמנ"ל להרמב"ם לדמות כיון שעכ"פ ל"ד דבעריות היה אסור לכן נח ובכבוד לא היה איסור ממש, ולרעק"א הוא ענין אחר ממש ונצטרך לדחוק דרק לישנא בעלמא נקט והדין הוא מסברת הרמב"ם לבד אף שלא כתב בלשון יראה לי כדרכו בדבר חדוש שהוא מסברתו בלא מקור מגמ'.

ולכן נראה לע"ד דהוא מענין איסור כפוי טובה שמצינו בדברי אגדה שהקפיד הקדוש ברוך הוא על אדם הראשון וכן על ישראל, וא"כ הוא דבר האסור השווה בין לישראל בין לבני נח אף שלא מצינו זה בהלאוין דישראל ובהז' מצות דבני נח משום דהוא כמו שלא נאמר איסור מפורש על מדות הרעות אף שהם דברים מאוסים ומגונים ונענשים ע"ז בין בישראל בין בבני נח. וענין מצות כבוד אב ואם הוא גם כדי שלא יהיה כפוי טובה כדתנן בב"מ דף ל"ג שאביו הביאו לעוה"ז ואם היה רק גזה"כ בעלמא לא היה זה טעם שרבו יהיה קודם משום שהביאו לחיי העוה"ב, ולכן משמע שהוא לטעם על המצוה דכבוד אב שלא יהא כפוי טובה שלטעם זה הא טובת רבו עדיף לו וצריך לכבדו יותר ולהקדימו. ולפ"ז אם נפטר ע"י הגרות מכבוד אב ואם יאמרו באנו מקדושה חמורה שהיינו אסורים מלהיות כפוי טובה לקדושה קלה שאין אסורים להיות כפוי טובה. ואף שאין זה איסור ממש הא גם בישראל עכ"פ יש לאסור גם מאסור זה אף שאין בו חיוב דכבוד אב ואם ממש ויאמרו שבאו מחמורה לקלה.

וניחא לפ"ז מש"כ הרמב"ם אלא שנוהג בו מקצת כבוד שלכאורה איזה שיעור יש בזה, אבל הוא כפי מה שלא יתחשב בעיני הבריות לכפוי טובה שלזה לא יצטרך לכבוד הגדול והמורא שחייבתו תורה, אלא בכל מקום וזמן לפ"מ שחושבין אז הבריות וזהו לע"ד באור הנכון בדברי הרמב"ם. ובעצם אפשר מטעם שלא יהיה כפוי טובה מחוייב ממש במדת כבוד זה, אבל מכיון שעל כפוי טובה לא נאמר איסור ממש כתב הרמב"ם טעם שלא יאמרו באנו מחמורה שמצד זה הוא איסור ממש.

היוצא מזה שאף בלא חולי היתה רשאה לילך לפעמים רחוקים אם היה זה באופן שהוא כפוי טובה כשלא תלך, ורק להיות רגיל לילך לשם היה אסור אף לה כדי שתתרחק מהם ולא תחזור לסורה, ואת בניה היה ודאי אסור להרגיל לילך לשם כדי שלא יאכילום דברים אסורים. אבל עתה שאמה הנכרית היא חולה, לבד שמבקרין מפני דרכי שלום היא מחוייבת לילך לבקרה עם בניה מצד קצת כבוד אם ובזיון שכתב הרמב"ם ואיפסק גם בש"ע. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

22) שו"ת יחיה דעת חלק ו סימן ס

שאלה מגר צדק: האם מותר לו להתפלל על אביו הנכרי השוכב על ערש דוי, שה' ישלח דברו וירפאהו, והאם לאחר מותו יוכל לומר קדיש לעילוי נשמתו?

בסיכום: גר צדק רשאי להתפלל לרפואת אביו הנכרי בחוליו. וגם רשאי לומר קדיש עליו לאחר פטירתו לעילוי נשמתו. והוא הדין לאם הגר צדק.

23) תפארת ישראל (למהר"ל מפראג) פרק מא

ביאור ענין זה, החכמים האלו באו לבאר עד כמה השכל מחייב מצוה זאת. כי מצוה זאת בפרט מחייב אותה הדעת והשכל, שיכבד האדם הוריו שהביאו אותו לעולם, כמו שאמרנו. ולפיכך בא ללמד ענין מצוה זאת מן גוי, שאין גוי מקיים המצוה בשביל שנצטוו עליה, רק מה שיגזור השכל בלבד.... ועל דעת הכל, הגוי הוא זריז במצוה זאת, כי מצות "כבוד" מחייב אותו הדין והשכל, מה שלא תמצא דבר זה בשאר מצות. ולפיכך מכחישי התורה, אשר אין להם תורה, רק מה שהשכל מחייב, נמשכים אחר המצוה הזאת ביותר מן ישראל.

אמנם יש לדעת עוד, כי האומות שהם נוהרים יותר במצוה זאת ממה שישראל זריזים במצוה זאת, הוא דבר עמוק. והוא ידוע, כי עשו היה זריז במצוה זאת יותר מכל אדם. וזה שאמר הכתוב (בראשית כה, כח) "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו", שהיה מכבד את אביו בצידו. ובמדרש (ב"ר סה, טז), אמר רבי שמעון בן גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבי, ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשו הרשע את אביו. אני כשמשמתי את אבי, הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, וכשיצאתי לשוק הייתי יוצא בבגדים נקיים. עשו הרשע כשהיה משמש את אביו, היה משמש אותו בבגדי מלכות, עד כאן.

ודע כי לא היה דבר זה מה שהיה משמש עשו את אביו במקרה, כי אין דברים כאלו במקרה, מכל שכן שהיה רשע גמור, והיה זריז במצוה כמו זאת. אבל דבר זה ידוע, כי הוא מורה על דין גמור. ויצא מיצחק שמדתו דין. וידוע כי כל התולדות באים לעולם במדת הדין, כמו שנכתב בכל מעשה בראשית בראשית שם "אלהים" (בראשית פרק א). ומפני כך עשו, שכל מדתו היתה מדת הדין, הוא בפרט היה מוכן לזה, שהיה דבק לגמרי באביו, כאשר אביו הביא אותו לעולם במדה זאת שהוא מדתו, והבין זה. וכבר התבאר גם כן, כי אין לך מצוה שהדין מחייב אותה יותר מן כבוד אב ואם, שהדין מחייב אותה. לכך, מכל שכן עשו, שהיה כל מעשיו מדת הדין, מוכנים ביותר למצוה הזאת.

ויראה כי חכמי האמת רמזו סוד הזה, במה שהזכירו שם 'דמא בן נתניה'. כי לשון 'דמא' הוא לשון חיוב בכתוב, וכאשר בא לומר שהוא חייב יאמר (ויקרא כ, יא) "דמיהן במ", (שמות כב, א) "אין לו דמים". ומפני שכל דבר שהוא חייב לעשות - השכל נותן אותו, לכך נקרא 'דמא בן נתניה'. כלומר, שהוא נמשך אחר החיוב, ואין עושה דבר רק שהוא מחויב, שהשכל נותן ומחייב, ואינו מוותר אף על פחות משה פרוטה (סנהדרין נט א). ולכך הוא נמשך אחר כבוד אב ואם, שהשכל נותן ומחייב אותו ביותר. כי כך הוא מדת עובדי אלילים, שהוא נמשך אחר דבר שהשכל נותן ומחייב, ואינו מוותר דבר, כאשר ידוע. אבל לעשות מצות השם יתברך, אף כי הם במדת הדין, מפני כי אינם כל כך במדת הדין הגמור כמו כבוד אב ואם, שאין שכל האדם מחייב אותם, לכך אין מקימים אותם. ולכך נקרא הגוי 'דמא בן נתניה'. ונוכל לומר כי לא גוי אחד היה, רק שהגוי נקרא כך על שם מדתו שיש בו, ומזה הוא נמשך ביותר אחר מצות כבוד אב ואם, שהוא דבר מחויב, והשכל נותן. ומפני שכל נותן יש לו מקבל, והמקום הוא המקבל הדבר, נקרא המקום בשם 'אשקלון', מלשון 'שקל', והוא קבלה ולקוחה. וכאשר תבין דברים אלו, לא יהיה לך ספק בדברים אלו. והעד הנאמן על כל הדברים אשר אמרנו, במכילתא (שמות טו, כה) "שם שם לו חוק ומשפט"; "חוק" זה שבת, "משפט" זה כבוד אב ואם. ובודאי מה שקרא שבת "חוק", מפני שהשבת חוק לאדם, שלא יעשה מלאכה רק ששה ימים, ולא יותר. אבל למה נקרא כבוד אב ואם "משפט". אבל דבר זה כמו שאמרנו, כי הידיעה והשכל מחייב מצוה זאת יותר משאר כל המצות, לכך נקרא מצות כבוד אב ואם "משפט". ומזה תבין למה מצות "כבוד את אביך ואת אמך" בדבור החמישי. משם קבל עשו כחו, ולכך היה מכבד אביו. וכאשר תבין דברים אלו, תעמוד על עיקר דבור החמישי.

24) גור אריה (למהר"ל מפראג) – פרשת שלח

ובפרק ארבע מיתות (סנהדרין נו:): עשר מצות נצטוו ישראל במרה: שבע שקבלו עליהם בני נח, הוסיפו עליהן שבת ודינין וכיבוד אב ואם, עד כאן. מדקאמר הוסיפו עליהן וכו', שמע מינה שענין המצות שנצטוו במרה משפטם כמו שבע מצות לבני נח...

25) נצי"ב - הסכמתו לספר אהבת חסד (לבעל החפץ חיים)

דבאמת כלל גמילות חסדים היא קיום העולם וכדכתיב עולם חסד יבנה, והיא חובת האדם וזהו צורתו ... ומשום הכי גם אומות העולם מצווים על גמ"ח ... ומשו"ה נתחייבו אנשי סדום כליה בשביל שלא החזיקו יד עני ואביון והשחיתו צורת האדם...

ומכל מקום יש מצות עשה בתורה כמו והחזקת בו ועוד אם כסף תלוה וגו' היינו כדי ללמדנו אשר מלבד שאנחנו מצווים על ג"ח מחמת חובת האדם לאדם עוד אנו מצווים עליה מצד התורה כמו כל חוקי התורה שאין הדעת אנושי נותן להם.

והנ"מ בזה נתבאר בפ"י כבד את אביך וגו' למען יאריכון ימיך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך, ואינו מובן מאי דייק המקרא על האדמה וגו' והרי אפי' על מצות שילוח הקן דקלה כתיב התם והארכת ימים מכש"כ כיבוד או"א החמורה, אלא בא הכתוב ללמדנו דאע"ג דכיבוד או"א הוא מצוה שדעת האדם נותן לה וגם אוה"ע מצווים עליה בחובת האדם ומקבלים עליה שכר כמו בני נח ודמא בן נתניה כידוע, מכ"מ ציונו הקב"ה בעשרת הדברים להזהירנו מצד חוקי התורה לבד חובת האדם. והנ"מ בזה הוא לענין שכרה, דחוקי התורה אפי' מצוות שאין תלוים בארץ ונוהג אפי' בחו"ל מכ"מ מיוחדות המה בא"י יותר ומש"ה נקראת תורת אלקי הארץ כמש"כ הרמב"ן בחומש בפ' תולדות ובכ"מ, וא"כ שכרה יותר הוא על האדמה וגו'. וממילא נ"מ לדינא, דאחר דכיבוד או"א היא חוקית כמו כל מצוות שבתורה עלינו עם ה' ללכת בה עפ"י חקי התורה דוקא ולא ע"פ דעת אנושי. למשל בעכו"ם שבא על בת ישראל והוליד בן ויש לו אם ולא אב מה"ת חייב בכבוד אם יותר מכבוד אב, ועוד הרבה דינים.

26) מעין בית השואבה (הגר"ש שוואב זצ"ל) – פרשת יתרו

ומעתה נראה שחוק מן הצווי לישראל "כבד את אביך ואת אמך" ישנה מדה טובה של כיבוד אב ואם גם כן, וגם בני נח חייבים עליה. והחילוק בין החיוב שלהם שהוא מצד המדה, והחיוב שלנו שהוא מצד המצוה, הוא שכל שכל הבסיס של המדה טובה של כיבוד ההורים הוא הכרת הטוב על שגידלוהו והנכוהו, אבל בציור שלא עשו ההורים כלום בענין גידולו של הבן ועזבו אותו ברחוב העיר עד שבאו אחרים וגידלוהו משלהם, ואז נמצא שאין על הבן חיוב בהכרת הטוב להוריו, שוב אין לחייב את הבן נח בכיבוד מצד מדה טובה, וכדאיחא במס' נזיר (סא). שאין העכו"ם מצווה על כיבוד אב ואם. אבל במצות התורה של כיבוד אינו כן, שבכל אופן חייבים לכבד את ההורים שהרי השוה הקב"ה כביכול את כבודם לכבודו (עי' קידושין ל:). והיינו דאמר רב עולא "צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון", כלומר צאו וראו עד היכן מגיע החיוב של כיבוד מצד המדה, ובמקום שהחיוב שלהם נגמר החיוב שלנו קיים ... ואפילו אם האב והאם אינם ראויים כלל לשום הכרת הטוב מצד הבן, השוה הקב"ה כבודם ויראתם לכבוד ה' ויראתו. והטעם שבהתבונן הבן באשר הבורא יתברך רצה בחכמתו העליונה להביאני לעוה"ז על ידי אבי ואמי אז כשאני מכבד אותם על שנולדתי מהם הרי בזה אני מכבד את בוראי ויוצרי ית' שהשתמש בהורי ליתן לי חיים בעוה"ז. ועל מצות כיבוד אב ואם זו לא נצטוו אלא ישראל בלבד.

27) דעת חכמה ומוסר (רבי ירוחם ממיר) מאמר כ

והנה אחרי מתן תורה שניתנה תורה ונתחדשה הלכה, נעשו חיובי ד"א, שהם דברים שהשכל מחייבן, גם הם מחלקי התורה...ומקבל התורה אין לו עסק כלל בשמירת ד"א, דתיכף ראשיתו הוא "חיובי תורה", ז"א שבבחינת התורה ה' התעלות לבחינת דרך ארץ, שה"דרך ארץ" התרומם והתעלה מדרגת "דרך ארץ" ונכנס גם הוא לבחינת "תורה".... וזהו מה שאמרו חז"ל "אם אין דרך ארץ אין תורה ואם אין תורה אין דרך ארץ", שמהותו של דרך ארץ מתגלה אך ורק ע"י תורה, כיון שראינו שנתעלה דרך ארץ ונעשה תורה...